

TURISTIČKA VALORIZACIJA ŠIREG PORODIČNOG NASLEĐA NIKOLE TESLE

Janko Veselinović¹, Ivana Blešić²

Sažetak

Cilj ovog istraživanja je sagledavanje potencijala lokaliteta povezanih sa članovima porodice Nikole Tesle i mogućnosti njihovog uključivanja u turističku rutu „Korenima Tesline porodice“. Istraživanje je takođe usmereno na ispitivanje nivoa informisanosti ispitanika o članovima Tesline porodice, stepena njihove prepoznatljivosti, kao i znanja o njihovom značaju i uticaju na život i delo Nikole Tesle. Empirijsko istraživanje sprovedeno je primenom online anketnog upitnika na prigodnom uzorku ispitanika, uz korišćenje deskriptivne statističke analize. Rezultati ukazuju na izraženo pozitivan stav ispitanika prema formiranju tematske turističke rute, visok stepen interesovanja za njenu realizaciju, kao i na potrebu za jačom interpretacijom i turističkom valorizacijom šireg porodičnog nasleđa Nikole Tesle. Pošli smo od toga da bi kraća turistička ruta mogla obuhvatiti mesta u Lici i Dalmaciji, Hrvatska i to: Smiljan, Gospić, Štikada, Gračac, Deringaj, Kistanje dok bi šira mogla obuhvatiti Karlovac, Tehnički muzej Nikola Tesla u Zagrebu, Hrvatska i Muzej Nikole Tesle u Beogradu, Srbija. Dobijeni rezultati mogu poslužiti kao osnova za razvoj inovativnih i održivih proizvoda kulturnog turizma, zasnovanih na integraciji porodične, kulturne i prostorne dimenzije Teslinog nasleđa.

UVOD

Nikola Tesla jedan je najznačajnijih naučnika i pronalazača u istoriji, čovek čiji doprinosi prevazilaze granice jedne epohe, rođen je 10. jula 1856. u Smiljanu, Austrougarska carevina (danas Hrvatska), a preminuo 7. januara 1943. u Njujorku (hotel New Yorker). Njegov rad obuhvata širok spektar oblasti – od elektrotehnike i mašinstva, preko telekomunikacija, do medicine i primenjene fizike³. Upravo zbog toga, Tesla se danas prepoznaje ne samo kao pronalazač, već i kao vizionar čovečanstva. Postoje nedokazana kazivanja da je Nikola Tesla rođen na putu od Tominjaja do Smiljana, u mestu Štikada, kada se njegova majka sa zapregom vraćala od roditelja svojoj kući u Smiljanu.

Obrazovanje

U periodu od 1861–1862 pohađao je osnovnu školu u Smiljanu (1861) i Gospiću (1862). Tesla je rano pokazivao izuzetnu nadarenost za prirodne nauke. Od 1862. do 1870. Školovao se u Gimnaziji u Karlovcu (Niža i Viša realna gimnazija), a maturirao je 1870. godine. Prvi kontakt sa naizmeničnom strujom imao je tokom školovanja na Tehničkoj visokoj školi u Grazu, Studije

¹ Univerzitet u Novom Sadu, Poljoprivredni fakultet, Departman za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela

² Univerzitet u Novom Sadu, Prirodno matematički fakultet, Departman za geografiju, turizam i hoteljerstvo

³ Encyclopædia Britannica. (n.d.). *Nikola Tesla*. <https://www.britannica.com/biography/Nikola-Tesla>

elektrotehnike (Tehnički univerzitet), gde je ostvario briljantne rezultate, ali bez diploma (1870–1873). Godine 1873. i 1874. provodi u Gospiću gde se oporavljao od kolere. Na Tehnički univerzitet u Grazu se vraća 1875. gde nastavlja studije elektrotehnike. Tesla postie izvanredne rezultate ali nije diplomirao zbog finansijskih problema i nesuglasica sa profesorima. Tehnički fakultet napušta 1878, a dve godine kasnije upisuje Filozofski fakultet Univerziteta u Pragu. Pohađao je predavanja iz matematike, fizike i filozofije kratko vreme ali nije diplomirao⁴.

Radno iskustvo

Tesla se 1881. preselio u Budimpeštu gde je godinu dana radio u telegrafskoj kompaniji, Budimpeštanskoj telefonskoj centrali. Tu je, šetajući parkom, došao je do ideje o rotirajućem magnetnom polju i principu indukcionog motora. U jesen 1882. godine, Tesla se zaposlio u Edisonovoj telefonskoj podružnici u Parizu gde će ostati do 1884. godine. Dok je bio na zadatku u Strazburu 1883. godine, nakon radnog vremena je samostalno napravio prototip indukcionog motora i uspešno ga testirao.

Nakon nekoliko godina pokušaja da zainteresuje ljude za svoj izum, Tesla je sa 28 godina odlučio da napusti Evropu i juna 1884. odlazi u Ameriku. Nikola Tesla se vratio u Evropu, uključujući i posetu Lici, 1889. godine. To je bila njegova prva poseta Evropi nakon odlaska u Ameriku. U to vreme je, pored posete Lici (Gospiću), posetio Svetsku izložbu u Parizu. Nakon toga se vratio u Njujork^{5 6}.

Najznačajniji izumi

Najveći Teslin doprinos odnosi se na razvoj polifaznog sistema naizmenične struje i indukcionog elektromotora, što je omogućilo efikasan prenos električne energije na velike udaljenosti. Ova otkrića predstavljala su ključni korak u elektrifikaciji gradova i industrijalizaciji krajem 19. i početkom 20. veka, čime je Tesla trajno obeležio drugu industrijsku revoluciju. Njegovi patenti i tehnička rešenja i danas čine osnovu elektroenergetskih mreža širom sveta.

Pored toga, Tesla je svojim istraživanjima u oblasti bežičnog prenosa energije i radio-talasa postavio temelje modernih komunikacija. Teslin toranj bio začetak globalne komunikacione mreže koju danas prepoznajemo u obliku interneta i satelitskih sistema. Doprineo je i razvoju medicinske tehnologije, kroz istraživanja rendgenskih zraka i primene visokofrekventnih struja u terapijske svrhe^{7 8}.

TESLINA PORODICA

⁴ <https://mcnikolatesla.hr/about-nikola-tesla/>

⁵ Encyclopædia Britannica. (n.d.). *Nikola Tesla*. <https://www.britannica.com/biography/Nikola-Tesla>

⁶ <https://tesla-museum.org/nikola-tesla/zivot-i-delo/>

⁷ Encyclopædia Britannica. (n.d.). *Nikola Tesla*. <https://www.britannica.com/biography/Nikola-Tesla>

⁸ <https://tesla-museum.org/nikola-tesla/zivot-i-delo/>

Teslini roditelji Milutin i Georgina su, osim njega, imali sina Daneta i kćerke Angelinu i Milku i Maricu, najmlađe dete u porodici. Dane je poginuo pri padu s konja kad je Nikola imao pet godina. **Teslina majka Georgina „Đuka“ Tesla** (devojačko Mandić) rođena je oko 1822. godine u Tomingaju, kod Gračaca, Lika (danas Hrvatska), umrla je u Gospiću 4. aprila 1892. Iako se nije školovala, Đuka je imala izuzetnu inovativnu sposobnost, osmislila je mnoge izume u domaćinstvu, oruđe i pomagala (npr. spravu za mužu krava, spravu za pređenje i mnoge druge praktične alatke). Imala je fenomenalnu memoriju – pamtila je tekstove epskih pesama, narodne priče i crkvene tekstove. Tesla je više puta naglašavao da je dar za inovacije nasledio od majke, a ne od oca. Njena smrt 1892. godine teško je pogodila Nikolu Teslu, koji je odmah oputovao iz Amerike u Gospić da prisustvuje sahrani.^{9 10} “Moja majka bila je pronalazač prvog reda i bila bi verujem, postigla vrlo mnogo da nije bila toliko udaljena od modernog života i njegovih mnogobrojnih mogućnosti. Ona je izmišljala razne naprave i alatke, a tkala je i najfinije tkanine od konca koji je sama ispredala” piše Nikola Tesla u svojoj autobiografiji “Moji izumi”. Dodaje “Ona je neumorno radila od rane zore do kasno u noć, a najveći deo odeće i nameštaja u kući bio je delo njenih ruku. Kada bi prošla šezdesetu njeni prsti su još uvek bili toliko spretni da bi vezala tri čvora na trepavici”

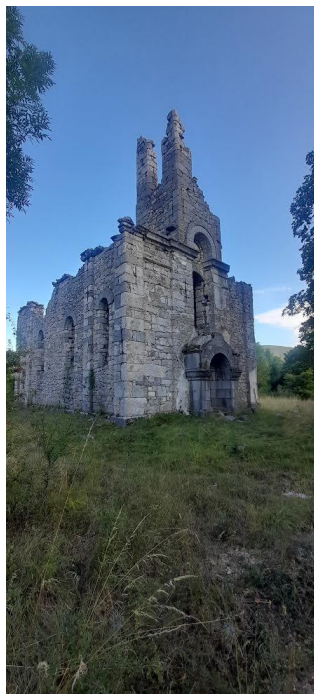
Slika 1. Teslina majka, Georgina Đuka Tesla

(izvor: https://www.bastabalkana.com/2014/12/georgina-djuka-tesla-majka-nikole-tesle/#google_vignette)

Porodica Mandić je dala preko 50 sveštenika. Otac joj je bio pravoslavni sveštenik **Nikola Mandić**, iz ugledne sveštениčke porodice Mandić. Nikola je služio u crkvi u Deringaju pored Tomingaja. Đukina majka je bila **Sofija Mandić (rođena Budisavljević)**. Crkva Uspenja Presvete Bogorodice u Deringaju pored Tomingaja predstavlja značajan primer pravoslavne sakralne arhitekture i kulturnog nasleđa srpske zajednice na području Like u 19. veku. Ovaj hram, sagrađen 1863. godine kao kamena jednobrodna građevina, nakon Drugog svetskog rata, tokom kojeg je stradao i zapaljen, nije obnovljen i danas se nalazi u stanju ruševine.

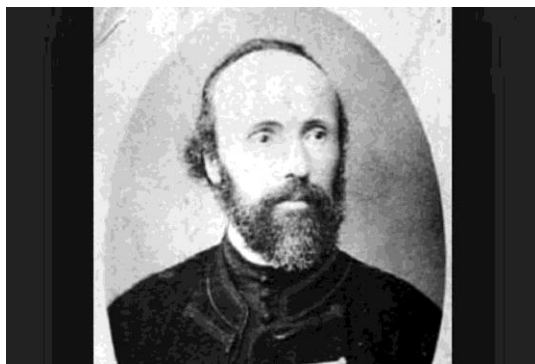
⁹ <https://teslauniverse.com/nikola-tesla/articles/nikola-teslas-mother-georgina-djuka-tesla-1822-1892?utm>

¹⁰ <https://www.teslamandic.org/sr/muzej/nikola-tesla-poreklo-familija-mandic-majka-nikole-tesle-georgina-teslin-ujak-petar-mandic>

Slika 2. Crkva Uspenja Presvete Bogorodice u Deringaju kod Gračaca, Lika
(Foto: Veselinović J.)

Istorijski kontekst naselja Deringaj ukazuje na prisustvo pravoslavne zajednice još u 18. veku, a crkva je kao centralni verski objekat bila važan deo lokalnog društveno-kulturnog života do njene propasti u 20. veku. Ova struktura, iako nije sačuvana u originalnom obliku, danas služi kao materijalni svedok religijskih, etničkih i demografskih promena koje su obeležile Liku tokom moderne istorije. Pored arhitektonskog i verskog značaja, lokalitet crkve u Deringaju ima i kulturni značaj zbog veza sa porodicom Mandić, iz koje potiče majka Nikole Tesle. U crkvenoj porti sahranjeni su članovi porodice Mandić, uključujući dedu, babu i ujaka Nikole Tesle, što ovu lokaciju čini relevantnom i za proučavanje kulturne i porodične istorije jednog od najznačajnijih naučnika 19. i 20. Veka.¹¹

Slika 3. Teslin otac, prota Milutin Tesla
(izvor: <https://www.in4s.net/milutin-tesla-otac-slavnog-nikole-svestenik-kojeg-su-i-carevi-postovali/>)

¹¹ <https://banija.rs/novosti/drustvo/17570-na-rusevinama-uspomena-na-nikolu-teslu.html?utm>

Slika 4. Spomenici Nikole i Sofije Mandić

Slika 5. Spomenik Tome Mandića (Deringaj)

(Foto: Veselinović J.)

Srušena crkva ima značaj ne samo kao fizički ostatak jednog hrama, već i kao simbol trajnih podsećanja na prisustvo i stradanja srpske zajednice u Lici, uključujući i identifikaciju najstarijih generacija lokalnog stanovništva, kao i uzajamnu povezanost ovog prostora sa širim istorijskim tokovima. Toma Budisavljević, Nikolin pradedo po majci (Đukin deda), bio je pravoslavni sveštenik (prota) i graničarski major, koga je Napoleon odlikovao Ordenom časti.^{12 13}

Teslin otac Milutin Tesla rođen je 3. februara 1819. godine u selu Raduču u Lici. Njegovi roditelji su bili **Nikola Tesla** (oficir) i **Ana** (rođena Kalinić). Bio je pravoslavni sveštenik, izuzetno obrazovan čovek, prosvetitelj, pesnik i poliglota (govorio je najmanje osam jezika). Završio je nemačku školu u Gospiću i bogosloviju u Plaškom. Milutin Tesla je radio i živio u nekoliko mesta u Lici, obavljajući svoju sveštenučku dužnost, u Štikadi, Senju, pa u Smiljanu i Gospiću.

Milutin je u Smiljanu bio paroh u pravoslavnoj crkvi Svetih apostola Petra i Pavla. Porodica je živela u parohijskom domu, koji je danas deo Memorijalnog centra "Nikola Tesla".

Nikola Tesla kršten u ovom hramu. Kada je Nikola Tesla imao sedam godina, porodica se preselila iz Smiljana u **Gospić**, gde je Milutin takođe bio sveštenik. Tu je preminuo 17. aprila 1879. godine.

¹² <https://www.poreklo.rs/2020/09/08/tomingaj-i-deringaj-u-lici/?script=lat&utm>

¹³ <https://www.teslamandic.org/sr/muzej/nikola-tesla-poreklo-familija-mandic-majka-nikole-tesle-georgina-teslin-ujak-petar-mandic>

Slika 6. Spomenik Nikolinim roditeljima, Milutinu i Đuki Tesla u naselju Jasikovac, Gospić
(izvor: <https://www.istorijskizabavnik.rs/blog/gde-su-sahranjeni-teslini-roditelji-groblje>)

Milutin je želeo da Nikola postane sveštenik, kao što je bila tradicija u porodici. Međutim, Nikola je bio okrenut nauci što je u početku izazivalo neslaganja. Kada se Tesla teško razboleo u mladosti (od tuberkuloze), Milutin mu je obećao da će ga poslati na tehničke studije ako ozdravi, što se i dogodilo. Umro je 1879. godine, kada je Nikola Tesla imao 23 godine i tek započinjao studije.¹⁴

Slika 7. Tesline sestre (sa leva na desno: Marica udata Kosanović, Nikola Tesla, Angelina udata Trbojević, Milka udata Glumčić)
(Izvor: <https://www.istorijskizabavnik.rs/blog/sestre-nikole-tesle>)

¹⁴ <https://www.poreklo.rs/2012/07/10/poreklo-nikole-tesle/comment-page-1/?script=lat>

Najstarija sestra **Milka Tesla** se rodila u Senju neutvrđenog datuma. Najprije se udala za Voju (Vukašina) Glumičića koji je preminuo krajem 1892. godine. S njim je imala **kćerku Ginu**, a ostalo je zabeleženo i da im je brak bio veoma loš.

Marica Tesla udata Kosanović, imala je talenat za matematiku. Zapisano je da je govorila četiri svetska jezika. Bila je dopisnik nekoliko listova, čime je nastavila porodičnu tradiciju oca Milutina Tesle, koji je takođe bio honorarni dopisnik iz Like za nekoliko austrijskih, novosadskih i drugih novina. Imala je četiri sina. . Sačuvana su pisma koja je bratu Nikoli slala iz Sušaka i Rijeke, gdje joj je suprug Nikola dobio parohiju, a u kojima ga je obavestavala o uspešnom školovanju svoje četvorice sinova. U ime brata Nikole prisustvovala je svečanoj akademiji, 28. maja 1936. godine na Kolarčevom univerzitetu u Beogradu povodom osamdesetog rođendana Nikole Tesle. Marica je umrla u osamdesetoj godini i sahranjena u Zagrebu 1938. godine.

Posle smrti Nikole Tesle, staranje o njegovoj imovini je prema sudskoj odluci američkih vlasti iz januara 1943. godine, pripalo **Savi Kosanoviću**, Teslinom sestrincu. **Sava je, kao** jedini naslednik Tesle u SAD, odlučio da se ostavština njegovog ujaka prenese u Beograd, nakon čega je osnovan Muzej Nikole Tesle, ustanove koja sada pripada svetskoj kulturnoj baštini. Sava Kosanović je bio srpski političar i diplomata , u to vreme član Vlade Kraljevine Jugoslavije. U izbeglištvu je boravio u Njujorku. Juna 1946. godine Sava Kosanović je došao je na mesto ambasadora Jugoslavije u Vašingtonu. Na tom poslu je bio do aprila 1950. godine.

Angelina Tesla bila je supruga prote Jove Trbojevića. Imali su petoro dece. Svi su završili fakultete, a četvoro su postali doktori nauka. Angelina je umrla u Kistanjama, u severnoj Dalmaciji, gde je sa suprugom, penzionisanim protom, provela poslednje godine života. Sahranjena je na groblju u Bezbradicama kod Kistanja, Dalmacija.

Jovo i Angelina su imali sina **Nikolu Trbojevića** (Nicholas J. Terbo – 1886-1973) , bio je svetski priznat matematičar i inženjer , izumitelj i tvorac modernih automobilskih zupčanika. Imao je preko 68 američkih patenata i preko 200 širom sveta, uglavnom u oblasti zupčanika i dizajna alata.

Njegov sin, unuk Angeline, Nikoline sestre i Jove **Trbojevića, Vilijem Terbo (1930)**, krenuo je stopama svog oca Nikole i svog “deda ujaka” Nikole Tesle. Bio je matematičar i priznati pronalazač koji je u Americi ostvario više od 120 patenata, najveći broj u automobilskoj industriji. Posle rata bio je profesor na institutu za tehnologiju u Detroitu [8,9]. Preminuo je 2018. godine u 89 godini u Nju Džerziju. Nakon što je Nikola Tesla izgubio oca Milutina 1879. godine, njegovi ujaci sa majčine strane odigrali su presudnu ulogu u njegovom obrazovanju i podršci. Ujaci su obezbedili finansijsku i moralnu pomoć da Tesla nastavi školovanje u Pragu.

Ujak Petar Mandić (Nikolaj) Rođen 5. avgusta 1840. u Gornjem Gračacu (Gračac). Postoje zapisi Eparhije gornjokarlovačke koji navode da je Deringaj nekada nosio službeni naziv Gornji Gračac, dok je sam centar današnjeg gradića bio sam Gračac. Petar Mandić (Nikolaj) preminuo je 1907. u Opatiji, a sahranjen je u Sarajevu. Bio je ugledni srpski pravoslavni mitropolit. Nakon rane smrti supruge i dece, zamonašio se i uzeo ime Nikolaj.

Toma Mandić protojerej u Tomingaju, kod Gračaca, deo ugledne sveštenečke loze Mandić, pomagao je Nikoli Tesli u oporavku od bolesti. Sahrnjen je zajedno sa roditeljima na groblju u Deringaju pored porušene crkve Uspenja Presvete Bogorodice [5,9]. **Paja (Pajo) Mandić**, ujak Nikole Tesle bio je oficir Austro-Ugarske vojske. **Nikolaj Mandić** Pomagao Tesli nakon smrti oca, podrška tokom studija.

Teslin stric, **Josif Tesla** bio je vrhunski matematičar i predavač u vojnim školama.

Ana Šlajfelter – Tesla kćerka Nikolinog strica Josifa Tesle, živela je u Doboju kao supruga austrijskog oficira. Radila je kao medicinska sestra, a poginula je u nesreći 1908. godine. Sahranjena je na gradskom groblju u Doboju.^{15 16 17}

Stradanje porodice Nikole Tesle u Drugom svetskom ratu

Tokom Drugog svetskog rata, 5. marta 1945. godine, ustaše su pobile 117 članova Tesline porodice u Smiljanu, a neki su stradali i u Jasenovcu (11 osoba sa prezimenom Tesla). Masovna grobnica 560 Srba iz Smiljana i okoline, među kojima su i Teslini rođaci, nalazi se na pravoslavnom groblju u Smiljanu [12].

Slika 8. Prenosanje eshumiranih kostiju žrtava ustaških zločina u zajedničku grobnicu (Smiljan, 1977)

(izvor: <https://jadovno.com/grobnica-bez-obiljezja-u-smiljanu-sjecanje-na-zlocin-5-marta/>)

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Opis istraživanja i anketnog upitnika

Istraživanje informisanosti ispitanika o članovima Tesline porodice, kao i njihovih stavova o potencijalima njihove valorizacije i uključivanja u turističku rutu „Korenima Tesline porodice“, sprovedeno je tokom avgusta i septembra 2025. godine. Prikupljanje podataka realizovano je putem online upitnika, koji je distribuiran putem društvenih mreža i elektronske pošte, primenom prigodnog uzorka uz elemente „snowball“ tehnike, pri čemu su ispitanici bili podstaknuti da proslede upitnik drugim potencijalnim učesnicima istraživanja. Ciljna grupa ispitanika bili su građani Republike Srbije stariji od 18 godina.

Instrument istraživanja (upitnik) razvijen je na osnovu sistematskog pregleda relevantne domaće i međunarodne literature iz oblasti kulturnog i tematskog turizma, interpretacije kulturnog

¹⁵ <https://banija.rs/novosti/drustvo/17570-na-rusevinama-uspomena-na-nikolu-teslu.html?utm>

¹⁶ <https://putevimatesle.tesla-museum.org/detinjstvo/porodica/>

¹⁷ <https://www.vesti.rs/Region/Cuvar-uspomene-na-Teslinu-sestru.html>

nasleđa i turističke valorizacije znamenitih ličnosti,^{18 19} kao i savremenih istraživanja koja se bave razvojem tematskih i kulturnih turističkih ruta.^{20 21} U skladu sa navedenim studijama, upitnik je prilagođen ciljevima i specifičnom kontekstu istraživanja. Upitnik je bio strukturiran u dva dela. Prvi deo obuhvatao je sociodemografske karakteristike ispitanika (pol, starost i stepen obrazovanja). Drugi deo upitnika sastojao se od osam stavki, od kojih su dve bile formulisane u obliku pitanja, pet u obliku tvrdnji procenjivanih na Likertovoj petostepenoj skali, dok je jedno pitanje bilo zatvorenog tipa sa mogućnošću izbora više ponuđenih odgovora.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Opis uzorka

Tabela 1 prikazuje osnovne sociodemografske karakteristike ispitanika (N = 168). Uzorak je blago dominantno ženskog pola, dok je najveći udeo ispitanika u starosnoj kategoriji od 31 do 40 godina. Kada je reč o obrazovnoj strukturi, najzastupljeniji su ispitanici sa višim ili visokim obrazovanjem. Značajan udeo ispitanika sa master i doktorskim zvanjem ukazuje na relativno visok nivo obrazovanja ispitanika u posmatranom uzorku.

Tabela 1. Sociodemografski podaci ispitanika (N=168)

Pol	Frekvencija
Muško	74
Žensko	94
Starost	
18-30	6
31-40	72
41-50	41
51-60	28
Preko 60	21
Stepen obrazovanja	
Srednja škola	24
Viša ili visoka	72
Magistar/master	35
Doktorat	37

Rezultati deskriptivne statističke anize

Na osnovu rezultata prikazanih na Grafikonu 1 može se zaključiti da je gotovo polovina ispitanika (46,4%) veoma dobro upoznata sa životom i delom Nikole Tesle, dok se zanemarljiv broj ispitanika, svega pet (0,03%), izjasnio da uopšte nije upoznat sa njegovim životom i radom.

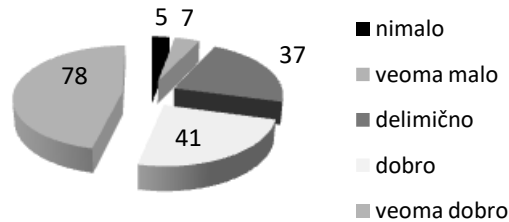
¹⁸ <https://kompasinfo.rs/stradanje-porodice-nikole-tesle-od-ustasa/?script=lat>

¹⁹ Timothy, D.J. & Boyd, S.W. (2003). *Heritage Tourism*. Pearson Education Limited, Essex, UK

²⁰ Du Cros, H. (2001). A New Model to Assist in Planning for Sustainable Cultural Heritage Tourism. *International Journal of Tourism Research*, 3(2), 165–170.

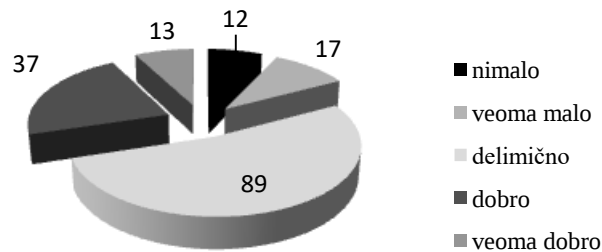
²¹ Richards, G. (2018). Cultural Tourism: A Review of Recent Research and Trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12–21.

Grafikon 1. Koliko ste upoznati sa životom i delom Nikole Tesle?

Kada je reč o informisanosti ispitanika o članovima Tesline porodice i njihovom uticaju na njegov život i rad, najveći udeo ispitanika navodi da je delimično upoznat (53%). Manji broj ispitanika izjašnjava se kao veoma dobro upoznat (7,7%), dok 22% ispitanika smatra da je dobro poznato sa ovom tematikom.

Grafikon 2. Koliko ste upoznati sa ulogom članova porodice Nikole Tesle u njegovom životu i radu?

Rezultati prikazani u Tabeli 1 ukazuju na izrazito pozitivan stav ispitanika prema turističkoj ruti „Korenima Tesline porodice“. Većina ispitanika u velikoj meri se slaže sa tvrdnjom da bi turistička ruta posvećena Nikoli Tesli i njegovoj porodici bila atraktivna, pri čemu je dominantan broj odgovora koncentrisan u kategoriji potpune saglasnosti (ocena 5). Slično tome, uključivanje članova Tesline porodice u narativ o njegovom životu prepoznato je kao značajan doprinos potpunijem razumevanju Tesline ličnosti i dela, što potvrđuje visok udeo odgovora sa ocenama 4 i 5.

Iako je podrška ideji povezivanja lokaliteta u Srbiji i Hrvatskoj prisutna, odgovori ispitanika u vezi sa ovom tvrdnjom pokazuju veću disperziju, sa izraženijim udelom neutralnih i nižih ocena, što može ukazivati na potencijalne izazove vezane za prekograničnu saradnju ili percepciju njene izvodljivosti. Nasuprot tome, spremnost ispitanika da posete ovakvu turističku rutu izrazito je visoka, s obzirom na to da gotovo svi ispitanici iskazuju slaganje ili potpuno slaganje sa ovom tvrdnjom.

Takođe, rezultati ukazuju na snažnu podršku uvođenju interaktivnih sadržaja u okviru rute, što potvrđuje savremene trendove u kulturnom turizmu koji naglašavaju značaj iskustvenog i participativnog pristupa u interpretaciji kulturnog nasleđa.

Tabela 2. Stavovi ispitanika o turističkoj ruti „Korenima Tesline porodice“

Pitanja	Frekvencije				
	1	2	3	4	5
Smatram da bi turistička ruta posvećena Nikoli Tesli i njegovoj porodici bila atraktivna.	0	5	12	9	142
Uključivanje članova porodice u priču o Tesli doprinosi potpunijem razumevanju njegovog života.	2	5	17	56	88
Ruta bi trebalo da povezuje mesta u Srbiji i Hrvatskoj koja su vezana za Teslu i njegovu porodicu.	24	27	68	20	29
Voljan/voljna sam da posetim takvu rutu	0	0	6	15	147
Ruta bi trebalo da sadrži i interaktivne sadržaje (multimedija, rekonstrukcije, radionice).	2	7	18	27	114

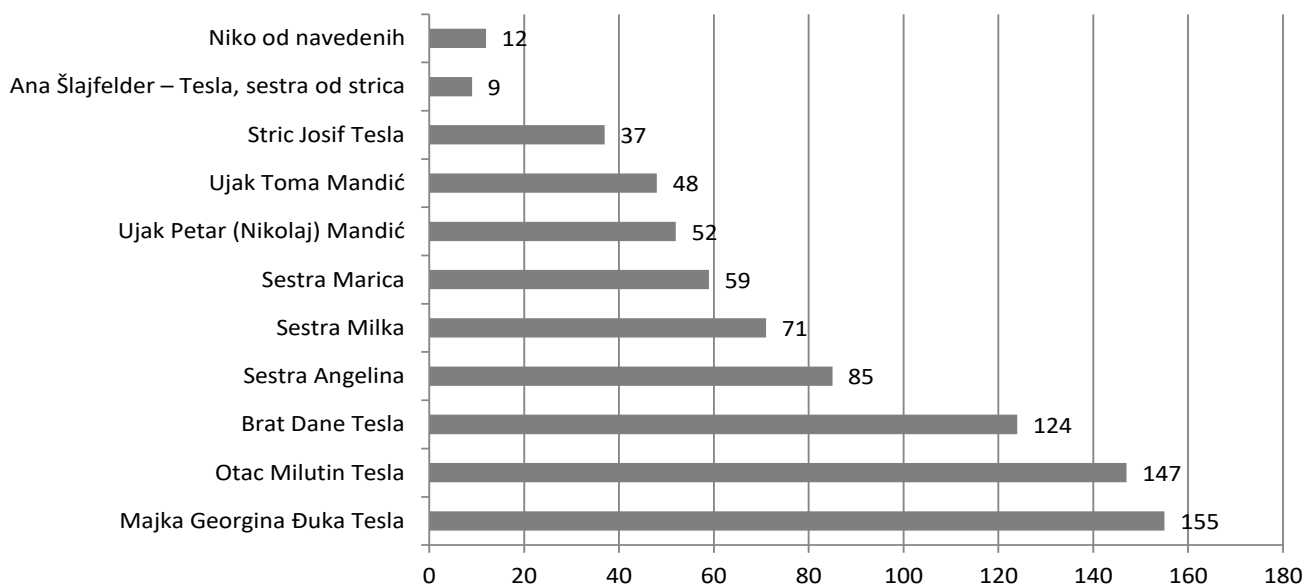
Napomena: Skala ocena od 1–uopšte se ne slažem do 5 - potpuno se slažem.

Rezultati predstavljeni u Grafikonu 3 pokazuju da su među ispitanicima najpoznatiji roditelji Nikole Tesle, majka Georgina Đuka Tesla (155) i otac Milutin Tesla (147). Slede brat Dane Tesla (124), sestra Angelina (85), sestra Milka (71) i sestra Marica (59), što ukazuje da su direktni članovi porodice, posebno roditelji i braća/sestre, najpoznatiji javnosti.

Poznavanje šire porodice je značajno niže: ujak Petar (Nikolaj) Mandić prepoznalo je 52 ispitanika, ujak Toma Mandić 48, dok je stric Josif Tesla poznat 37 ispitanika. Najmanje prepoznata osoba je Ana Šljafelder – Tesla, sestra od strica, koju je navelo samo 9 ispitanika.

Interesantno je da je 12 ispitanika izjavilo da ne poznaje nijednog od navedenih članova porodice, što ukazuje na relativno ograničenu svest o širem Teslinom porodičnom kontekstu. Ovi rezultati sugerišu da bi turistička ruta i edukativni sadržaji mogli značajno doprineti upoznavanju svih članova porodice i njihovoj valorizaciji u okviru kulturnog turizma.

Grafikon 3. Informisanost ispitanika o članovima Tesline porodice

ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja ukazuju na značajan potencijal turističke rute „Korenima Tesline porodice“ kao inovativnog proizvoda kulturnog i tematskog turizma. Ispitanici pokazuju visok stepen interesovanja i spremnosti za posetu ovakvoj ruti, uz izraženo pozitivan stav prema uključivanju članova Tesline porodice u interpretaciju njegovog života i dela. Kraća turistička ruta mogla bi da obuhvatiti mesta u Lici i Dalmaciji, Hrvatska i to: Smiljan, Gospić, Štikada, Gračac, Deringaj, Kistanje dok bi šira mogla obuhvatiti Karlovac, Tehnički muzej Nikola Tesla u Zagrebu, Hrvatska i Muzej Nikole Tesle u Beogradu, Srbija.

Iako je opšta informisanost o Nikoli Tesli visoka, znanje o njegovoj porodici, naročito širem porodičnom krugu, znatno je slabije izraženo, što ukazuje na potrebu za proširivanjem postojećeg narativa i razvojem edukativnih sadržaja. Uključivanje porodičnih lokaliteta doprinosi potpunijem razumevanju Tesline ličnosti, dok snažna podrška interaktivnim elementima potvrđuje usklađenost rute sa savremenim trendovima u kulturnom turizmu.

Iako je prekogranično povezivanje lokaliteta u Srbiji i Hrvatskoj prepoznato kao značajno, uočena veća raznolikost stavova ukazuje na potencijalne izazove u realizaciji. Uprkos tome, tematska ruta ima potencijal da doprinese valorizaciji manje poznatih lokaliteta, jačanju kulturnog identiteta i održivom razvoju lokalnih zajednica, uz potrebu za daljim istraživanjima i uključivanjem relevantnih aktera (lokalne zajednice, institucija kulture i turističkih organizacija), kao i na razvoj konkretnih modela upravljanja i interpretacije ove tematske rute.

Summary

The aim of this study is to examine the potential of sites associated with members of Nikola Tesla's family and the possibilities for their inclusion in the tourist route "*In the Footsteps of Tesla's Family*." The research also focuses on assessing respondents' level of awareness of Tesla's family members, the degree of their recognizability, as well as knowledge of their significance and influence on Nikola Tesla's life and work. The empirical research was conducted using an online survey questionnaire on a convenience sample of respondents, applying descriptive statistical analysis. The results indicate a distinctly positive attitude toward the development of a thematic tourist route, a high level of interest in its implementation, and a clear need for stronger interpretation and tourism valorization of Nikola Tesla's broader family heritage. The findings may serve as a basis for the development of innovative and sustainable cultural tourism products, grounded in the integration of familial, cultural, and spatial dimensions of Tesla's heritage.